
Různé

Jaroslav Hroch – znalec a patriot

Ve věku šedesátí devíti let zemřel v Brně prof. PhDr. Jaroslav Hroch, CSc. (6. 5. 1947 – 17. 6. 2016). Tyto řádky jsou drobnou vzpomínkou na jeho život a práci pro vědu, kulturu i vzdělanost.

Bibliografie prof. Hrocha obsahuje několik desítek odborných, popularizačních a občansky angažovaných textů; je mj. autorem pěti samostatných monografií a spoluautorem osmi knižních publikací monografického charakteru. V tomto nekrologu není místo na jejich celkové ani detailní hodnocení. Omezíme se zde jen na pokus o jejich strukturaci. Nejprve však několik slov o studii, působení a zaměření prof. Hrocha.

Jaroslav Hroch vystudoval na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (dnešní Masarykovy univerzity) v Brně češtinu a angličtinu, poté v letech 1974–1976 externě studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze filosofii. Od konce sedmdesátých let působil postupně na Vysokém učení technickém v Brně, Ústavu pro výzkum společenského vědomí a Ústavu etiky a religionistiky tamtéž. Od roku 1993 byl J. Hroch kmenovým členem Katedry filozofie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity – nejprve jako odborný asistent, od roku 1995 jako docent a od roku 2001 jako řádný profesor.

V posledních letech života pak byla jeho pedagogická činnost spjata s Filozofickou fakultou Katolické univerzity v Ružomberoku a Pedagogickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Jedním z důvodů ukončení Hrochova působení v Brně mohly být jeho jisté osobní spory, konflikty a peripetie, k jejichž interpretaci se zde ovšem rozhodně necítíme být kompetentní, a proto je ponecháme zcela bez komentáře.

Paralelně se svým pedagogickým působením se prof. Hroch zúčastňoval i vědeckých sympozií pořádaných Filozofickým ústavem AV ČR v Praze. Jeho referáty i diskusní vystoupení zde mívaly značný ohlas.

Odborné zaměření prof. Hrocha bylo vlastně předznamenáno již kombinací oborů, které vystudoval. Vedle češtiny, k níž se ještě vrátíme, to byla angličtina a filosofie. Jaroslav Hroch byl odborníkem v oblasti anglo-americké filosofie a kultury, jejichž znalost neměl zprostředkovanou jen z textů, ale také osobními kontakty. Mezi lety 1992 až 2008 absolvoval četné studijní a přednáškové pobyty, z nichž lze mj. zmínit následující: Institute for Social Ecology, Goddard College (USA), University of Tennessee at Chattanooga (USA), Faculty of Philosophy, Cambridge University

ty (Velká Británie), Toronto University (Kanada) či Université Sorbonne (Francie). Tyto a další odborné instituce pravidelně navštěvoval i později a jeho zasvěcené analýzy anglosaského myšlení jsou dokladem, že nikoliv bez vědeckého efektu. V osobních rozhovorech s prof. Hrochem si nadto bylo možno upřesnit mnohá specifika americké a britské společnosti, politické kultury a náboženství.

Název tohoto nekrologu zní: *Jaroslav Hroch – znalec a patriot*. Věnujme se nejprve v nezbytné stručnosti a samozřejmě v neúplnosti prvním z obou prerogativů. Prof. Hroch byl *spolehlivým znalcem* filosofie, estetiky, literatury a kultury. Lze identifikovat nejméně tři základní, ale navzájem vnitřně provázané a propojené tematické okruhy jeho odborného zájmu: hermeneutiku, filosofii jazyka a dějiny moderního světového i českého myšlení. Zmiřme nyní několik faktů a souvislostí.

V roce 1960 byl vydán zásadní spis H.-G. Gadamera *Wahrheit und Methode*, zakládající projekt filosofické hermeneutiky. Prof. Hroch byl jedním z prvních českých teoretiků, kteří se jí začali zabývat, přičemž relativně novou hermeneutickou koncepci nejen zevrubně analyzoval, ale uváděl i do obecnějšího odborného povědomí. Již jeho kandidátská disertace z roku 1984 nese název: *Filosofická hermeneutika H.-G. Gadamera*. Z jeho dalších prací na toto téma pak výběrově jmenujme především monografii *Filosofická strukturalní a hlubinná hermeneutika* (2009) a dále stati „Evoluční ontologie, kultura, příroda a hermeneutické myšlení“

(2009), „Zum Begriff des Kunstwerkes und Gebilde in der Hermeneutik Hans-Georg Gadammers und im tschechischen Strukturalismus“ (2014) a konečně: „Hermeneutical and Philosophical Approach to the Poetry of V. Holan (Logos and Dialectics)“ (2006). Již v roce 1996 ovšem ve *Filosofickém časopise* vyšlo Hrochovo pojednání: „Filosofie jazyka a problém rozumění u Wilhelma von Humboldta“, prokazující vazby mezi hermeneutikou a teoretickou lingvistikou. V jiných textech konfrontoval prof. Hroch myšlení H.-G. Gadamera s přístupy W. Diltheye, E. Husserla, M. Heideggera, J. Habermase, C. G. Junga, J. Derridy, P. Ricoeura, J. Patočky a dalších, což svědčilo o jeho značném odborném záběru.

Mezi osobnostmi, kterým se profesor Hroch věnoval, byl výše zmíněn i básník Vladimír Holan. To poukazuje k další relativně svébytné dimenzi Hrochova odborného zájmu: české estetiky, teorii umění a literatury i kultury obecně. Při svých interpretacích v těchto oblastech byl Hroch ovlivněn zejména strukturálně orientovaným filosofickým a estetickým myšlením, které uváděl do vazeb k německému klasickému idealismu, psychoanalýze i některým emancipačním momentům Marxovy filosofie. Orientační je v tomto směru Hrochovo pojednání „Nové pokusy o uplatnění strukturalní metody“, které je 14. kapitolou kolektivní monografie *Česká filosofie ve 20. století. Směry, osobnosti, problémy* (ed. J. Gabriel, L. Nový, J. Zouhar, Brno, MU 1995). Zde se setkáváme se jmény českých autorů, s jejichž přístupy se prof. Hroch vyrovn-

nával: J. Kamarýt, M. Rýdl, J. Zeman, J. Cibulka, J. Zelený, P. Materna, V. Tlustý, Z. Strmiska, P. Machonin, J. Zumr, K. Chvatík, O. Sus, R. Kalivoda, J. Mukařovský, M. Jankovič, F. Vodička, M. Červenka, K. Kosík a další. Stranou Hrochovy pozornosti nezůstali z českých teoretiků ovšem ani J. Kabeš, Z. Mathauser, M. Sobotka, L. Nový, J. L. Fischer, J. Strítecký a J. Kudrna. Z historických proudů a tendencí české národní kultury a myšlení se prof. Hroch věnoval zvláště májovcům a české radikální demokracii. – Již jen tento letný přehled naznačuje široké spektrum Hrochových zájmů týkajících se naší kultury a filosofie.

Třetí z výrazných oblastí Hrochova teoretického záběru byla soudobá anglo-americká filosofie. Již v roce 1995 uveřejnil studii s názvem „K pojetí pravdy a interpretace v post-analytické filosofii“ (Sborník *Realismus ve vědě a filosofii*, ed. J. Nosek a J. Stachová, Praha, Filosofia 1995), v níž mj. přibližoval přístupy M. P. Winche, Ch. Taylora, R. Rortyho, S. Cavella, N. Goodmana, H. Blooma, D. Davidsona, H. Putnama a dalších. Tématu anglo-americké filosofie se pak věnoval např. i v následujících studiích: „R. W. Emerson a americký transcendentální idealismus“ (2002), „K filosofickému myšlení Williama Jamese“ (2008) či „K filosofickému myšlení Charlese Sanderse Peirce“ (2010); a především ve dvou klíčových monografiích: *Soudobá anglo-americká a kanadská filosofie*, *Contemporary Anglo-American and Canadian Philosophy* (2003) a *Pragmatismus a dekonstrukce v anglo-americké filosofii* (společně s R. Šípem, R. Madziou a O. Fundou, 2010). Význam-

ný je rovněž článek: „K sociálněfilosofickým a sociokulturním koncepcím R. Rortyho“ (1997), přesahující svým zaměřením do politické filosofie. – Lze se domnívat, že od spisu Karla Vorovky *Americká filosofie* (1929) podalo jen málo českých odborníků tak důkladný a široce pojatý referát o myšlení ve Spojených státech.

Závěr našeho nekrologu bude věnován druhému prerogativu, jimiž jsme charakterizovali prof. Jaroslava Hrocha – *patriotismu*.

Ve *Zpravodaji Historického klubu* (r. 2008, č. 1–2) reagoval prof. Hroch ostře (i na základě osobního svědectví svého otce) na pořad České televize z cyklu *Historie.cz* ze 17. 12. 2007 (moderátor J. Kučera), jenž byl věnován tragickým souvislostem odsunu zhruba 20 000 brněnských Němců do Rakouska, k němuž došlo 30. 5. 1945. Hroch ve své reakci upozornil na krajně nepřátelské chování části německého obyvatelstva Brna k Čechům v období tzv. protektorátu, ale zejména kategoricky odmítl spojování prezidenta Edvarda Beneše s excesy provádějícími květnový odsun. Celkově pak vyjádřil obavu, že podobně tendenční výklady mohou ve společnosti oživovat neonacismus. V souvislosti, kterou zde sledujeme, je však zásadní Hrochův zájem o co nejpřesnější analýzu (a tím i rehabilitaci) stanovisek E. Beneše. Tomuto problému věnoval prof. Hroch několik článků. Zde uveďme jen tyto: „Filosofie Edvarda Beneše a hodnoty Masarykovy republiky“ (2009), „Filosoficko-politické myšlení Edvarda Beneše v teorii a v praxi“ (2012), „Boj Edvarda Beneše za vytvo-

ření samostatného Československa“ (2014) a konečně – již posmrtně vydanou – statí, kterou však ještě autor sám stačil zredigovat: „Ke vztahu filosofické teorie, politické praxe a historické odpovědnosti u Edvarda Beneše“ (*Filosofický časopis*, 64, 2016, č. 3, s. 407–422). Právě posledně jmenovaná studie je v mnohém signifikantní. Především zde Hroch jednoznačně odmítá dehonestující výklad Edvarda Beneše obsažený v monografii J. Gruši: *Beneš jako Rakušan* (Brno, Barrister a Principal 2011; ke Grušově monografii se ostatně vyjádřil již v r. 2011 ve *Vídeňských svobodných listech*, a to v příspěvku „Beneš jako Rakušan a Gruša jako?“). V návaznosti na článek J. Zumra „Filosofie dějin Edvarda Beneše“ (*Filosofický časopis*, 61, 2013, č. 2, s. 285–292) i na knihu Erasmia Koháka: *Domov a dálava* (Praha, Filosofia 2009) pak představuje druhého československého prezidenta jako vzdělance, humanistu a „jednoho z významných státníků 20. století“ (s. 421), který ani v těžkých dějinných situacích nezradil své masarykovské přesvědčení.

Lze se snad odvážit tvrdit, že E. Beneš byl složitou osobností, životem

a historickými událostmi postavenou před nesmírně nesnadná rozhodnutí (roky 1938, 1945, 1948 ...) – a ne vždy je na místě bezvýhradně souhlasné hodnocení jeho řešení oněch dilemat. Hrochův patriotismus je tak v tomto kontextu možno spatřovat i v emocionálně zabarvené obhajobě tohoto československého diplomata, politika i státníka. Ostatně Ladislav Klíma napsal o patriotismu: „... není něčím nejvyšším ... je čímsi příliš mnohosmyslným, vágním, iluzivním ... je celý tak trochu nedorozuměním ..., ale krásným ... je jedinou náhradou za dožívající religiozitu...“¹ A právě takový patriotismus se zde asociuje v souvislosti s prof. Hrochem.

Hans-Georg Gadamer, velký myslitel, ský vzor prof. Jaroslava Hrocha, zemřel ve sto dvou letech. Jakožto filosof mohl Gadamer na délku svého pozemského bytí nahlížet s lehkou ironií. Obdobná ovšem rozhodně není na místě při vědomí, že se Jaroslav Hroch nedožil ani sedmdesátky. I tak ale stojí za jeho životem nepřehlédnutelné dílo, které ještě čeká na své náležité zhodnocení. Jedním ze záměrů tohoto nekrologu budiž i výzva k takovému počínu.

Miroslav Pauza

1 Klíma, L., *Traktáty a díktáty*. Olomouc, Votobia 1995, s. 50.